

RICHARD STRAUSS

- prvorazredni
drugoligaš

Đurđa Otržan

Ilustracija: Munir Vejzović

Tako je samog sebe ocijenio sam skladatelj, dvije godine pred smrt, ili bolje reći, na pragu devetog desetljeća, 1947. godine. Treba velike srčanosti da se takvo što izjavi. Ili pak velike iskrenosti u retrospektivi vlastitih postignuća. "Možda nisam prvorazredni skladatelj, ali jesam prvorazredni drugorazredni skladatelj." Koliko je u tome istine?

Preinake iz prvog razreda u drugi i opet naviše iz drugog u prvi razred, događale su se Straussu neprestano, no sebe definitivno staviti na začelje klase moguće ukazuje na osobno razočaranje i - mirenje s tom pozicijom. A tada, pred kraj života, dogodile su mu se prvorazredne skladbe zbog kojih bi možda ocjenu s početka trebalo svakako preispitati.

Moguće je pak Strauss bio žrtva jednog sasvim "aschenbachovskog" poimanja javne uloge, one uloge koju je Thomas Mann, Straussov suvremenik i suparnik, tako pomno veličao u "životnoj gesti stisnute šake" koja se spušta onemoćalo do uvelog cinizma *fin d'sieclea*. Teško je dokučiti s koliko je spontanosti, a koliko namjerno njegovanog "grandeura" ocrtavao sebe kao heroja, a potom kao gubitnika. No, bilo kako bilo, taj se gubitnik izvukao. Thomas Buddenbrook i Gustav Aschenbach - nisu.

Gledajući Richard Straussa kroz operni opus, nedvojbeno se radi o velikom stvaratelju. Osobi s ukusom, poznavatelju književnosti, skladatelju s velikim optimizmom glede vlastitog napredovanja i s povjerenjem u ono već postignuto. Libreta i libretisti s kojima je radio donijeli su mu slavu, novac i nevolje, pa čak i ugrozili ugled i egzistenciju. Hoffmanstahl, plemić

i po krvi i po peru, ostavio ga je svojom naglom smrću, a Werfel, s kojim je kanio dalje surađivati, onemogućen je u tome, kao i sam Strauss, uplitanjem nacističke vlasti u taj stvaralački odnos, srozavši ga na konflikt Nijemca i Židova.

Straussu svakako treba priznati zasluge za nastavak wagnerijanske tradicije u njenom pravom obliku, te stvaranju moderne opere s prizvukom antike, čime su se dičili i Respighi i Ravel, te naposljetku, neprijeporan uspjeh njegovih scenskih djela. Strauss je, dakle, kao operni uzor, imao stanovitih kašnjenja, npr. u vrijeme kada Stravinski ubrzano ide naprijed, no Strauss je ipak uvijek iznova iznenađivao nekim novitetom.

Kao dirigent, ovaj rođeni i dugovječni Bavarac, uživao je od mladenačkih godina veliku milost velikih: Bullowa, Cosime Wagner, svih opernih kuća u Austriji i Njemačkoj, drugog velikog dirigenta Mahlera, i naravno manje genijalnih kolega. Uz to je stupao tipičnom stazom prijelaza stoljeća: veliki uspjeh, zvuk aplauza se smjenjivao sa zvukom mediteranskih valova, putovanje u Grčku, Egipat, Veneciju, bolesti pluća, nervni slomovi, depresije, ali se na tom putu izgleda nije osjećao baš sasvim kod kuće, to ipak nije bila njegova filozofija života, već prije zapovijed dana, moda i manira okruženja u kojem se kretao i u kojem je nastojao biti shvaćen. No, njegovo shvaćanje tih naklonosti njegovog naraštaja nije bilo površno, ostavilo je dubokog traga u glazbi i povijesti glazbe srednje Europe.

Dakle, u te prve dvije kategorije nije bilo mjesta doživljaju nečeg drugorazrednog. Gdje je onda odgovor, ako ne u njegovoj simfonijskoj glazbi, jer ostale žanrove jedva da je i dodirnuo.